

Økonomi

Knut Anton Mork er professor emeritus ved NTNU og Handelshøyskolen BI

Annette Alstaduener Karl Due-Andersen Hilde C. Sjøstrand Kjersti Haugjord Steinar Håbøen Knut Anton Mork Gele J. Natvik

Knut Anton Mork Trygt i Norge?

Olje- og gassrike Norge tjener penger i både krig og fred. Men vil vi klare å tilpasse oss nye ubehageligheter?

● Så har vi enda en gang blitt krigsprofiterer. For litt over hundre år siden var det skipsrederne som høvet inn på fraktene under første verdenskrig. Som så mange ganger siden 1973 har vi nå nytt godt av krigspriser på olje.

Denne gangen tjener vi ekstra mye på gass – bare ikke Putin finner på å angripe installasjonene våre.

Den lange bølgen av oljeinvesteringer siden århundreskiftet ble båret frem av fredeligere krefter, om vi da kan stole på Kinas fremvekst som fredelig. Oljeselskapenes tørst etter leveranser fra fastlandsøkonomien ga oss en velstandsølge som folk i våre naboland bare kan misunne oss.

Som vist i en forskningsartikkel nylig antatt for publisering, steg det norske lønnsnivået i denne perioden fra 12 prosent under det svenske til 18 prosent over, ikke fordi vi ble mer produktive, men fordi oljeselskapenes etterspørsel presset lønnsomhet og lønninger i været.

I gode tider går det lett å tilpasse seg forandringer. Vil vi klare det like godt den dagen lykken snur også for oss?

Jeg er redd vi allerede ser tegn til at det kan bli vanskelig. Dessverre er det slik at reallonnen må jekkes ned om full sysselsetting skal kunne opprettholdes når energiprisene stiger. Etter oljeprisoppgangen på 1970-tallet steg arbeidsledigheten i mange land nettopp fordi denne mekanismen ikke fikk fungere fullt ut.

Når den norske fagbevegelsen nå stiller krav om økt kjøpekraft tross oppgangen i kraftprisene, kan ikke lærdommen ha sunket særlig godt inn.

Men kanskje det ikke er så rart. I takt med strømmen av oljepenger inn i statskassen er vi jo blitt vant med at staten alltid vil være der for å spare oss for ubehagelige opplevelser. At staten tok av reservene under pandemien, har jeg tidligere vært med på å forsvare, men i ettertid er det blitt klart at tiltakene ble overdrevent sjenerøse, ikke minst de omfattende subsidiene til oljevirksomheten.

Staten lokket også, allerede før pande-

... er jo blitt vant med at staten alltid vil være der for å spare oss for ubehagelige opplevelser

† Oljeselskapenes etterspørsel presset lønnsomhet og lønninger i været i Norge i de første tiårene etter 2000, skriver Knut Anton Mork. Illustrasjonsfoto. Foto: Aleksander Nordahl

Forskningen

Hvem: Knut Anton Mork (2022)

Hva: The Long Norwegian Boom: Dutch Disease After All?

Hvor: The Energy Journal, 43 (3), 2022

mien, med pengestøtte til alle kommuner og fylker som ville slå seg sammen, selv om lokalsamfunnene selv ville nyte fruktene. Og nå er staten mer enn villig til å dekke alle kostnader ved å splitte de samme fylkene opp igjen. Det er saktens bedre enn å føre krig for å splitte opp og slå sammen land og områder, slik andre oljestater gjør, men særlig god ressursforvaltning er det ikke.

Så var det kraftprisene. Jeg er absolutt tilhenger av å hjelpe mennesker som har det vanskelig, men ikke å drysse penger ut over et folk som globalt sett har mest fra før og som brukte pandemiperioden til å kjøpe seg rekordmange hytter til rekordhøye priser. Minst like graverende er det at vi subsidierer varer og tjenester det er høy reell knapphet på.

Høye kraftpriser skulle være en viktig brikke i det grønne skiftet, et incentiv til å spare strøm, installere varmepumper og solcellepaneler og investere i ny kraftproduksjon. Som pluster på såret stiller staten i stedet opp med enda mer subsidier, nå til energieffektivisering gjennom Enova og som medinvestor i industriens påstått grønne prosjekter, som i mange tilfeller vil legge enda mer press på kraftmarkedet.

Har oljerikdommen tatt fra oss evnen til

å tilpasse oss dårlige nyheter?

Det fulle svaret på det får vi først når den norske oljealderen er over. Men allerede nå setter Ukraina-krigen oss på prøve. Vår regjering har vært påfallende treg til å reagere med tiltak som flyforbud eller våpenbistand. Naboland som ikke engang er Nato-medlemmer, har gått foran. Er det frykten for å miste det behagelige naboskapet i nord som holder oss tilbake?

Det vitner i så fall ikke om særlig sterk vilje til å tilpasse seg ubehagelige nyheter.

Ubehageligheter er noe vi har vent oss til å kunne unngå. Den vana må vi legge av oss om vi skal klare å tilpasse oss en verden der vi hverken kan stole på naboaters fredelige hensikter eller at oljen alltid kan redde oss.

I 1940 klarte vi det enda forberedelsene hadde vært dårlige. Kan vi klare det like godt i dag?

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen

Telefon: 22 00 10 09

Sentraltbord: 22 00 10 00

Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:

Inntil 4500 tegn med mellomrom

Underinnlegg/replikk:

Inntil 1500 tegn med mellomrom

Legg ved portrettfoto

Allt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.

→ Mer debatt side 36-39